

Een eeuw georganiseerde bijenteelt in Nederland

In wat voor een 'bijenwereld' stond de wieg van de honderdjarige VBBN? Waarom werd de vereniging opgericht en wat hield de doorsnee-imker bezig? Wat was hem bekend over het bijenleven en wat waren de mogelijkheden om die kennis te verdiepen? Had hij geluk dan bezat de toenmalige imker de kennis die van vader op zoon was overgedragen. Boekenwijsheid was hem vreemd. Alles draaide om het harde bestaan.

272 Er moest gezwoegd en gesappeld worden. Hobby-imkers, vrijetijds-imkers? Onbekende begrippen. Het houden van bijen louter en alleen voor het plezier? Een onbekende luxe en zelfs dat laatste woord zullen slechts weinigen gekend hebben. U merkt dat het onmogelijk is gedachten en gevoelens te beschrijven uit een periode waarin men zelf niet heeft geleefd. Gelukkig is er veel op schrift vastgelegd en ik zal proberen een beeld te schetsen van het 'imkerwereldje' en dan komen toch weer vertrouwde beelden bovendien.

De vereniging wordt geboren

'Op den 29 oktober 1897 werd op initiatief van de heer Hootsen door het Ned. Landb. Comité eene meeting belegd te Utrecht, om middelen te beramen tegen den achteruitgang van de Bijenteelt in ons land. Aan zijne oproeping hadden vele belanghebbenden en belangstellenden uit bijna alle provinciën gevolg

gegeven en staande die meeting werd besloten tot oprichting eener Vereeniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland, waarbij alle aanwezigen zich voorloopig als lid aansloten. Zoo is dan de 29ste oktober 1897 de geboortedag van onze Vereniging'. Telde de Vereeniging bij den aanvang van het jaar 1898 nog geen 100 leden, haar ledental was 31 December van datzelfde jaar bijna vernegenvoudigd. In het jaar 1898 werden de volgende provinciale afdeelingen opgericht: Noord-Brabant, Limburg, Gelderland, Friesland en Groningen, welke afdeelingen op 31 december successievelijk telden 325, 272, 56, 85 en 68 leden. In de overige provinciën waren 65 verspreide leden.'

Haar eerste daden

'In de vergadering van het Hoofdbestuur op 9 februa 1898 werd besloten tot uitgave van een eigen orgaan der Vereeniging, gewijd aan de Bijenteelt en werden tot voorloopige Redactieleden benoemd de H.H. Wigman, Hootsen en Kelting. Reeds den 15den April 1898 verscheen het eerste nummer van het Maandschrift, dat verder geregeld den 15den van elke maand gratis en franco aan alle leden werd verzonden. Op de Statuten werd den 5den maart de Koninklijke goedkeuring verkregen en reeds den 23 Maart werd aan de Regeering een adres gezonden om maatregelen te nemen tegen den invoer van vervalschten honig, waarop tot heden geen antwoord is ingekomen'. Omdat slechts weinigen in staat waren onderricht in bijenteelt te volgen kreeg een bestuurslid van de Afd. Gelderland-Overijsel, de heer Spengler, opdracht een boekwerkje over bijen te vertalen of te schrijven. Hij slaagde en in 1903 werd het uitgegeven onder de naam 'Practisch Handboek voor den Bijenteelt' bewerkt naar 'Das Bienenjahr' van W. Skarytk. 'Toename van het aantal korven in de jaren negentig'. Bron: Landbouwverslag 1899. Verheugend is de toename van het aantal bijenvolken in 1899 ten opzichte van het aantal in de voorafgaande jaren volgens het Landbouwverslag uit 1899 en... een verdrievoudiging van het aantal kasten en korven met mobiele bouw. In het toenmalige

	Totaal. Aantal korven.				Aantal kasten of korven met mobiele bouw.	
			Geslacht of opgebroken.			
	1891/99	1899	1891/99	1899	1898	1899
Groningen . .	5777	7196	3179	4452	32	74
Friesland . . .	6394	6757	2925	5070	152	303
Drente . . .	13032	15483	11098	13347	38	47
Overijssel . . .	10928	9901	12519	14312	36	43
Gelderland . .	19632	21407	17043	30103	32	190
Utrecht . . .	4513	3937	3057	3370	—	6
Noord-Holland .	1443	1600	1248	1784	118	116
Zuid-Holland .	393	613	204	426	8	7
Zeeland . . .	785	1119	613	999	28	23
Noord-Brabant .	22288	22358	25185	30685	—	270
Limburg . . .	9846	9307	12335	16617	68	372
Totaal . .	95031	99678	89406	121165	512	1451

lees verder op pagina 282

vervolg van pagina 272

bijenblad 'Het Groentje' werd een vragenrubriek geopend en de eerste vraag luidde als volgt: 'Waardoor kan men jonge (onbevuchte) koninginnen onderscheiden van oude (bevuchte)?

Antwoord: de oude koningin onderscheidt zich in hoofdzak van de jonge door haar slanker gedaante en statiger (Koninklijker) houding. Vooral haar achterlijf is beduidend langer en loopt veel spitzer uit. De kleur van haar achterlijf is ook lichter. Hare bewegingen geschieden langzamer en deftiger dan van de jonge, onbevuchte koninginnen.'

Friesland actief

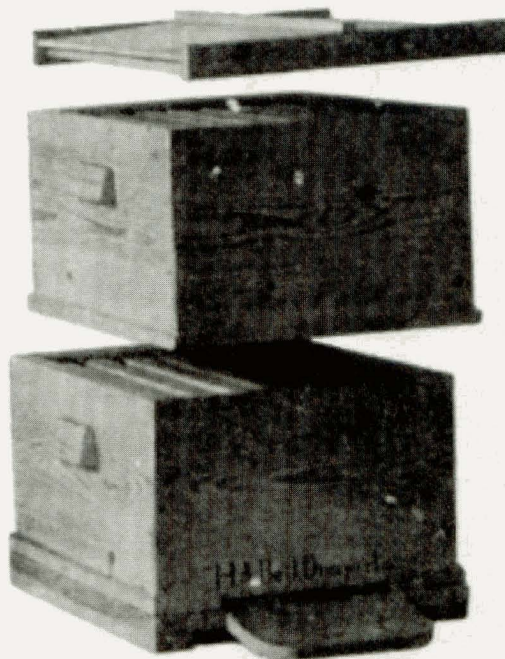
282

Ik citeer uit het jaarverslag van 1899: 'Het bestuur van de Provinciale afdeling Friesland, voor de eerste maal bijeen te Beetsterzwaag op 1-3-1898, stelde zich in contact met de Heer Verkade te Zaandam over den verkoop van honing. Het slaagde naar wensch, zoowel voor dit als het volgende jaar. De voorradige honing werd verkocht voor f 20,- per 50 kilo. In de dorpen Oosterwolde, Gorredijk, Kooten en Hardegarijp werden door den Heer Kelting voordrachten over Bijenteelt gegeven, tengevolge waarvan reeds vele Ymkers besloten a.s. zomer proeven te nemen met de boogkorven.

Bijenparken

Tot zover de eerste schreden van een vereniging waarbij uitwisseling van gedachten tot stand moest komen. Maar wat was de plaats van de toenmalige bijenteelt en wat hield de doorsnee-imker bezig? Om met het laatste te beginnen een fragment uit het boek van de heer Spengler. 'Het directe voordeel van de bijenteelt ligt in het winnen van zwermen, honig en was. De ervaring leert, dat een bijenvolk wanneer het rationeel behandeld wordt, in slechte jaren een opbrengst van 3 tot 5 gulden kan geven en in goede jaren van 10 tot 15 gulden'. Hoewel door ontginning van woeste gronden de uitgestrekte heidevelden afnamen en ook de verbouw van boekweit terugliep was er nog voldoende dracht. Wilg, koolzaad, paardenbloem, witte klaver, korenbloem en niet te vergeten de boomgaarden namen een voorname plaats in. Van een bestuivingsregeling was geen sprake, de fruittelers waren nog allerm minst overtuigd van het bestuivingsnut van de honingbij. De kleine imker was met zijn bijen echter bijna volledig aan de standplaats gebonden omdat goede transportmogelijkheden ontbraken. Bovendien bestond er een mentaliteit die een modernisering van de bijenteelt in de weg stond

en die ons ook nu niet vreemd in de oren klinkt 'wat de boer niet kent dat vret hij niet en eerst maar eens de kat uit de boom kijken'. De losse bouw vond men voornamelijk bij een aantal ondernemende (groot)-imkers die de mogelijkheden van deze nieuwe huisvesting voor de bijen goed hadden ingeschat. Via praktijklessen op door hen ingerichte modelbijenstanden (door de vereniging gesubsidieerd) werd onderricht gegeven en voor de moderne manier van imkeren met losse bouw propaganda gemaakt. Allerhande materiaal dat de imker daarbij nodig had was bij hen verkrijgbaar. Omdat een aantal van deze personen ook een bestuursfunctie in de vereniging vervulde gaf dit later aanleiding tot strubbelingen vanwege vermeende verstremgeling van belangen! De modelbijenstanden hadden alle een eigen reputatie. Als eerste wil ik noemen het bijenpark van de heer Kelting gevestigd te Santpoort in 1885 (het latere Mellona). Hij was de eerste in ons land die honing als genotmiddel in flacons te koop aanbood. Dat gebeurde al in 1878. Zeer bekend was ook de bijenstand van de heer Beil te Dinxperlo. Als een der eersten werkte hij reeds in 1879 met losse bouw. Op zijn bijenpark waren tal van kasttypen in gebruik waarmee werd geëxperimenteerd. Er was een paviljoen met Beil's reiskasten en een stand met kleine reiskasten naast en op elkaar geplaatst op Krainsche wijze. Als laatste wil

'De bijentrechter' in functie op een 6-ramer.

ik noemen de toenmalig grootste bijenstand in ons land van de heer Matthes te Breukelen. Hij imkerde met een kast ontworpen door zijn chef-imker, de heer Tukker. De heer Matthes reisde met zijn bijen naar de koolzaadvelden in de Haarlemmermeer per motorschuit en naar de heidevelden per transportwagen die speciaal voor het vervoer van bijenvolken was ingericht!

Kastmateriaal

Hoewel het aantal mobiel-imkers zeer gering was laat ik u toch even zien hoe goed doordacht de door de heer Tukker uitgevonden kast er uit ziet. De heer Beil heeft er de naam van Hollandsche Magazijnkast aan gegeven.

Hollandsche Magazijnkast

Bron: 'Practisch handboek voor den bijenteler' voor Nederlandsche imkers bewerkt naar 'Das Bienenjahr' van W. Skarytko, bewerkt door G.C. Spengler, vice-voorzitter van de afdeling Gelderland-Overijssel van de VBBN. Uitgave: C.A.J. Dishoek te Bussum, 1903. Beil's vorm bestaat uit een broed- en honingkamer van gelijke grootte en elk 10 ramen met binnenwerkse afmeting 21 x 36cm; een voetstuk met vlieggat voorzien van sluiting en een deksel voorzien van draadraam met het oog op reizen. Voor- en achterwand van de kast zijn dubbel. Tukker's vorm bestaat uit bakken 43 1/2 x 35 x 14 cm. Hiervan dienen twee stuks voor broedkamer terwijl er voor de honingkamer 1, 2 of 3 stuks gebruikt worden. De bakken zijn achtraams. De honingkamer kan ook met 24 secties van 1/2 kilo in iedere bak gevuld worden. De bakken zijn enkelwandig.

Het vervolg in 100 jaar

'Een vereniging is eigenlijk een merkwaardig iets. Generaties leden komen en gaan. De vereniging zelf echter overleeft iedereen. Wij zijn een soort rentmeesters die de zaak een poosje mogen beheren en deze dan weer doorgeven aan anderen. Bij een goed beheer kan de vereniging ook de volgende 75 jaar makkelijk halen', aldus de heer Leneman uit de afdeling Varsseveld toen deze afdeling 75 jaar bestond. Vervang de 75 jaar door honderd en we zijn weer helemaal in de sfeer van de jarige VBBN. Ik wil hieraan toevoegen dat ik me er goed bij voel lid te zijn van deze vereniging die zich al zo lang voor de Nederlandse bijenteelt sterk heeft gemaakt. De vereniging met de lange moeilijke naam heeft het hart op de juiste plaats. Gefeliciteerd!

Het weer in oktober

Als landelijk gemiddelde over de periode 1960-1991 geldt 102 uren zonneschijn, 72 mm neerslag en een gemiddelde maximumtemperatuur van 14,2°C.

Oktober maanden

Jaar	Zon (uren)	Neerslag (mm)	Max.temp (°C)
1992	normaal	vrij droog	normaal
1992	normaal	nat (92)	zeer koud (11,7)
1993	normaal	normaal	koud (12,7)
1994	zonnig (132)	nat (110)	kil (13,5)
1995	zeer zonnig (143)	zeer droog (20)	zeer zacht (17,1)
1996	zonnig (128)	normaal	normaal

Geraadpleegd

Leneman, J., De Vliegplank, VBBN subvereniging Varsseveld 12(2): 001 (1993)
 Spengler, G.C., Practisch Handboek voor den Bijenteler, 1903: 002 ev.
 Hootsen, T.C., Handboek voor Bijenhouders: 209 ev. (1908?): Bijenparken in ons land

Hans Rut
 Ruud Karel
 Germ
 Cor
 Finy
 Evert
 Harry
 Karel Rijk Kees
 Ton

De Drukker

Feliciteert

de VBBN met het

Honderdjarig

Jubileum

DRUKKERIJ
MODERN
BENNEKOM